

Шишов О.А.

Донецкий апелляционный административный суд

ФОРМЫ ЗАЩИТЫ ПРАВ НАЛОГОПЛАТЕЛЬЩИКОВ**Аннотация**

Статья посвящена характеристике форм защиты прав налогоплательщиков. Проанализировано соотношение термина «форма защиты прав налогоплательщиков» с другими смежными терминами. Предложена классификация форм защиты прав налогоплательщиков. В зависимости от субъекта, который применяет конкретный способ защиты права, формы защиты прав налогоплательщиков предлагается разделить на юрисдикционную и неюрисдикционную. Административная и судебная защита является формами юрисдикционной защиты, самозащита – формой неюрисдикционной защиты прав налогоплательщиков.

Ключевые слова: защита прав, формы защиты, средство защиты, способ защиты, налогоплательщики.

Shishov O.A.

Donetsk Administrative Court of Appeal

FORMS OF PROTECTION OF THE RIGHTS OF TAXPAYERS**Summary**

Article is devoted to the forms of protection of the rights of taxpayers. The author analyses the relation of the term «form of protection of the rights of taxpayers» with other contiguous terms. The classification of forms of protection of the rights of taxpayers has been conducted there. Depending on a subject that applies the certain method of defence of right, the forms of protection of rights of taxpayers it is suggested to divide into jurisdiction and unjurisdiction. Administrative and judicial defence is a jurisdictional forms of protection, self-defense – a unjurisdictional form of protection of the rights of taxpayers.

Keywords: protection of rights, forms of protection, a means of protecting, a method of protecting taxpayers.

УДК 355.4:355.5

ВОЄННА ДОКТРИНА У СИСТЕМІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

Юрій І.А.

Одеський державний університет внутрішніх справ

Стаття присвячена розкриттю місця воєнної доктрини в системі нормативно-правового забезпечення воєнної безпеки. Аналізується сутність та значення Воєнної доктрини України на сучасному етапі розвитку державності. Розглядаються основні властивості Воєнної доктрини з правової точки зору. Пропонується надати майбутній Воєнній доктрині України якості національного характеру.

Ключові слова: доктрина, воєнна доктрина, Воєнна доктрина України, правова доктрина, джерело права, воєнна безпека, національна безпека.

Постановка проблеми. Формування злагодженої та водночас рішучої політики у сфері воєнної безпеки є одним з найважливіших завдань органів державної влади на сучасному етапі розвитку української державності. Воєнна безпека, як відомо, є складовою частиною національної безпеки, і той факт, що за 23 роки незалежності Україні не вдалося досягти успіхів у її надійному забезпеченні констатувати досить прикро.

Нагальною потребою сьогодні постає питання якнайшвидшого підвищення обороноздатності держави за рахунок створення сучасних, мобільних Збройних Сил України, Національної гвардії, підрозділів МВС, добровольчих батальйонів, інших структурних ланок Воєнної організації, що здатні забезпечити національні інтереси держави. Вкрай необхідним є сьогодні доктринальне засвідчення загроз національній безпеці України, перспектив застосування сил Воєнної організації (сектору без-

пеки і оборони України), визначення шляхів організації системи воєнної протидії військовій агресії сусідньої держави. Проблеми України у воєнній сфері свідчать, що неможливо сформувати ефективну політику безпеки, якщо не проведений аналіз існуючих та потенційних загроз, а також не напрацьовані принципи взаємодії силових структур [1, с. 72]. Отже, відродження національної армії, підвищення обороноздатності й оперативне забезпечення воєнної безпеки є сьогодні вирішальними чинниками відновлення суверенітету України на тимчасово втрачених територіях. У зв'язку з цим серед перших реформ новообрана Верховна Рада VIII скликання визначила реформу системи забезпечення національної безпеки і оборони [2]. Але успіхів поки що не спостерігається, належного значення нормативно-правовому забезпеченню воєнної безпеки України не надається. Нормативно-правова база із зазначених питань застаріла як політично,

так і морально. А успішність зазначеної реформи залежить від чітко визначених завдань, що мають бути передбачені саме у Воєнній доктрині, яка складає основу нормативно-правової бази щодо забезпечення воєнної безпеки України разом із Стратегією національної безпеки, законами «Про основи національної безпеки України», «Про оборону України», «Про Збройні Сили України», «Про Раду національної безпеки і оборони України» тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Місце та значення доктрини взагалі, зокрема, правової доктрини, вивчали С. Батуріна, Л. Бірюкова, С. Бошно, А. Васильєв, В. Горбань, В. Зайцева, О. Зозуля, М. Кармаліт, Л. Ковальова, Л. Луць, М. Мочульська, Р. Пузіков, І. Семеніхін, І. Ситар, О. Скакун, В. Сорокін та ін. Питання значення та сутності воєнної доктрини, проблеми проведення воєнних реформ та забезпечення воєнної безпеки досліджували вчені та фахівці В. Богданович, О. Бодрук, В. Горбулін, В. Корендович, О. Кузьмук, О. Погірко, В. Погорілко, І. Свида, В. Шкідченко та ін.

Недостатність комплексних наукових досліджень щодо місця Воєнної доктрини в системі нормативно-правового забезпечення воєнної безпеки, її юридичної природи та значення для українського державотворення і спричинила наше наукове дослідження у напрямку характеристики Воєнної доктрини з правової точки зору, а також надання їй ознак нормативності, регулятивності, формальної визначеності, системності, що притаманні правовим доктринам.

Мета статті. Визначення сутності та значення Воєнної доктрини, її місця в системі джерел права, співвідношення понять «доктрина», «правова доктрина» і «воєнна доктрина» і є метою нашого дослідження. Робиться акцент на необхідності прийняття нової Воєнної доктрини України, що відповідає б сучасній воєнно-політичній обстановці та духу українського народу.

Виклад основного матеріалу. Визначення місця та ролі Воєнної доктрини у правовій системі України, її впливу на розвиток українського державотворення є досить важливим на сьогоднішній день, оскільки від того, яке значення надається цьому джерелу у суспільстві та державі, у значній мірі залежить і життєздатність та ефективність її впливу на воєнну сферу та державний розвиток в цілому.

Аналізуючи план заходів з імплементації Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, на 2014-2017 роки, затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2014 року № 847-р, можемо побачити, що строк розроблення нової редакції Воєнної доктрини України, державних програм розвитку Збройних Сил, озброєння та військової техніки, інших документів оборонного планування з урахуванням євроінтеграційного пріоритету зовнішньої політики України виносить на грудень 2015 року [3]. Про негайну розробку нової Воєнної доктрини також не згадується і в нещодавно прийнятій Програмі діяльності Кабінету Міністрів України, затвердженій Постановою Верховної Ради України від 11 грудня 2014 року [4]. І даремно. Оскільки Воєнна доктрина України, затверджена Указом Президента України 8 червня 2012 року не відповідає вимогам суворості дійсності та сучасній воєнно-політичній обстановці. А у військовому будівництві та у сфері підготовки держави до оборонного планування одним з пріоритетних напрямків повинно бути саме чітке нормативно-правове регулювання державних заходів,

спрямованих на забезпечення воєнної безпеки та обороноздатності країни. Цьому має сприяти Воєнна доктрина, стратегічний оборонний бюлетень, стратегія національної безпеки України тощо.

У загальному значенні доктрина (від лат. *docere* – учити, навчати; лат. *doctrina* – вчення) – це систематизоване політичне, ідеологічне, юридичне або філософське вчення, концепція, сукупність теоретичних або політичних керівних принципів.

Отже, термін «доктрина» вживається у декількох значеннях: як вчення, теорія, концепція; думки вчених-фахівців з тих чи інших питань, що стосуються сутності та змісту нагальних проблем; наукові праці найбільш авторитетних дослідників в компетентній сфері; коментарі кодексів, окремих законів, «анотовані версії» (моделі) різноманітних нормативно-правових актів [5, с. 516]. Основу будь-якої доктрини складає той чи інший тип праворозуміння: він зумовлює власне предмет, метод і зміст доктрини, в якому перебувають концептуальні ідеї, визначені парадигмою й накопиченою системою знань про предмет [6, с. 45].

Воєнна доктрина закріплює основні цілі та завдання держави саме у сфері забезпечення воєнної безпеки і обороноздатності. Необхідність пізнання природи Воєнної доктрини визначається формально-юридичними причинами, оскільки існують суперечності у поглядах вчених на поняття та систему джерел права, чітко не визначена класифікація джерел права у правовій системі України. Слід зазначити, що вчені здебільшого доктрину загалом і, зокрема, Воєнну доктрину не відносять до офіційних джерел права. Ряд дослідників вважають доктрину (зокрема, правову доктрину) допоміжним, додатковим джерелом права, що призначене заповнювати прогалини у позитивному праві, усувати неясність та неповноту писаних джерел права. А правова доктрина застосовується у разі неспроможності писаних джерел права врегульовувати суспільні відносини. З критикою такого становища виступали А. Васильєв, А. Ковальова, О. Скакун, В. Сорокін та ін. [7, с. 83; 6, с. 45]. А. Ковальова, підтримуючи В. Сорокіна, зазначає, що правова доктрина має бути на вершині юридичної піраміди джерел права, їй повинні відповідати інші правові джерела, у тому числі, Конституція і закони держави [7, с. 83]. О. Скакун підтримує цю наукову точку зору, зазначаючи при цьому, що надання правовій доктрині місця первинного джерела серед інших джерел права заслуговує на підтримку, якщо мати на увазі не вузькі спеціалізовані тематично-строкові доктрини, а загальні (універсальні) доктрини, які не обмежені терміном виконання [6, с. 48]. До тематично-строкових, спеціалізованих і одночасно правових доктрин можемо віднести саме Воєнну доктрину.

Так, дійсно, Воєнна доктрина є тематично-строковою доктриною, тому і її визначення може формуватися в залежності від пройдених державних етапів, епох. Це спостерігається і у змінах державної політики України у сфері оборони, починаючи з 1993 року, коли була прийнята перша редакція Воєнної доктрини незалежної України.

В сучасних державно-політичних, воєнних умовах, коли Україна нарешті проголосила чіткий курс на євроатлантичну інтеграцію і вступ до ЄС, коли існує загроза подальшого порушення територіальної цілісності держави, Воєнна доктрина повинна стати первинним джерелом у військовій сфері, оскільки містить систему офіційних поглядів та положень щодо забезпечення воєнної безпеки держави, визначає напрями воєнного будівництва, підготовки держави та збройних сил до війни і форми її

ведення. Воєнна доктрина повинна чітко аналізувати воєнно-політичну обстановку навколо України, характерні риси воєнних конфліктів сьогоденного дня; має бути чітко визначений противник, збройний агресор, що посягає на територіальну цілісність України; зовнішні і внутрішні виклики, що стоять перед Україною.

Взагалі, існують різні дефініції воєнної доктрини, відповідно до погляду даного народу на концепцію війни. У 60-х роках ХХ ст. найбільш типове визначення воєнної доктрини в так званому «буржуазному світі» було надане американським генералом Д. Смітом у книзі «Воєнна доктрина США»: «Воєнна доктрина – це такі концепції та принципи ведення війни, які отримали достатню підтримку офіційних кіл, прийняті для вивчення у військових школах та знаходять визнання у вищих штабах» [8, с. 6; 9, с. 12]. Це визначення зводить зміст воєнної доктрини до поглядів на характер майбутньої війни і засоби їх ведення. Але відомо, що в понятті «воєнна доктрина» входять також інші важливі елементи, серед яких особливе значення мають погляди на будівництво збройних сил.

Воєнна доктрина повинна визначити, до яких війн слід готуватися, яким буде їх характер, якими методами їх проводити, які збройні сили потрібно створити і в якому напрямку їх слід розвивати для успішного ведення сучасної війни [8, с. 6]. Ще Фрунзе М.В. писав, що «єдина воєнна доктрина є прийнята в армії даної держави вчення, що встановлює характер будівництва збройних сил країни, методи бойової підготовки військ, їх спрямування на основі пануючих у державі поглядів на характер воєнних завдань, що стоять перед нею і засоби їх вирішення, що впливають із класової сутності держави і визначаються рівнем продуктивних сил країни» [10, с. 142].

З усіх цих елементів воєнної доктрини головними, що відображають її сутність, є елементи, які пов'язані з характером війни, методами її ведення та напрямом розвитку збройних сил.

Воєнна доктрина України має оборонний характер, вона охоплює воєнно-політичні, воєнно-технічні та воєнно-економічні аспекти і містить чіткі, обґрунтовані категорії, принципи, терміни, конструкції, засоби тощо. З впевненістю можна констатувати, що Воєнна доктрина як джерело права має ознаки і правової нормативності і регулятивності, оскільки являє собою теоретичну і практичну розробку, соціально значущу теорію, вчення; є обґрунтованою і запропонованою висококваліфікованими вченими, фахівцями воєнної справи та юристами; положення та принципи Воєнної доктрини повинні використовуватися для розвитку і удосконалення воєнного законодавства, оборонного планування, реального забезпечення обороноздатності та воєнної безпеки в державі.

Воєнна доктрина характеризується також системністю, оскільки охоплює широке коло відносин, що потребують врегулювання. Вона формує понятійний апарат, теорію, ідеї, принципи, методи, а значить – впливає на правотворчість.

Отже, Воєнна доктрина – це панівна теорія, визнана загальнообов'язковою на державному рівні та втілюється в зміст нормативно-правового акта. Відповідно до статті 2 Закону України «Про основи національної безпеки України» Президентом України розробляються і затверджуються Стратегія національної безпеки України і Воєнна доктрина України...з метою своєчасного виявлення, відвернення і нейтралізації реальних і потенційних загроз національним інтересам України. Стратегія

національної безпеки України і Воєнна доктрина України є документами, обов'язковими для виконання, і основою для розробки конкретних програм за складовими державної політики національної безпеки [11].

Основні положення Воєнної доктрини складаються й змінюються в залежності від політики, змін у державному устрої, рівня розвитку виробничих сил, нових наукових досягнень і характеру очікуваної війни. Як зазначалося вище, державна політика України у сфері оборони змінювалася не один раз. У Воєнній доктрині України, затвердженій постановою Верховної Ради України від 19 жовтня 1993 року, визначалося, що вона є складовою частиною концепції національної безпеки і становить сукупність затверджених Верховною Радою України основоположних настанов і принципів щодо організації та забезпечення безпеки особи, народу і держави шляхом політичних, дипломатичних, економічних та воєнних заходів [12]. 15 червня 2004 року Указом Президента України була затверджена нова Воєнна доктрина України, зміни до якої вносилися декілька разів. У ній визначалося, що Воєнна доктрина України – це сукупність керівних принципів, воєнно-політичних, воєнно-стратегічних, воєнно-економічних і військово-технічних поглядів на забезпечення воєнної безпеки держави [13]. У цій та наступних редакціях зі змінами в 2005 та 2009 роках акцент робився на проведенні політики євроатлантичної інтеграції, кінцевою метою якої є вступ до НАТО, як основи загальноєвропейської системи безпеки, а також поглиблення відносин з ЄС, оскільки Україна готується до повноправного членства в зазначених організаціях [14].

Кардинально нова редакція Воєнної доктрини була схвалена Радою національної безпеки і оборони України відповідним рішенням і затверджена Указом Президента України № 390/2012 від 8 червня 2012 року. У її першому пункті визначається, що Воєнна доктрина України – це система керівних поглядів на причини виникнення, сутність і характер сучасних воєнних конфліктів, принципи і шляхи запобігання їм, підготовку держави до можливого воєнного конфлікту, а також на застосування воєнної сили для захисту державного суверенітету, територіальної цілісності, інших життєво важливих національних інтересів [15]. Напрямок євроатлантичної інтеграції було заблоковано, а про підготовку України до повноправного членства в ЄС мова не йде. Декілька разів підкреслюється, що Україна дотримується політики позаблоковості [15]. Таку Воєнну доктрину маємо на сьогодні. Тому зараз вкрай необхідно, якнайшвидше замінити Воєнну доктрину України в редакції 2012 року, оскільки вона цілком не відповідає сучасним реаліям державного життя.

Висновки і пропозиції. Як засвідчили події 2014 року, у сфері забезпечення воєнної безпеки України за останні роки накопичено, на жаль, лише негативний досвід. Теоретична та практична розробка питань, що згадуються в існуючій Воєнній доктрині залишилися на папері.

Тому, однією з першочергових проблем у проведенні новітніх українських реформ є прийняття нової Воєнної доктрини, яка б відповідала сучасним реаліям і потребам життя. Положення Воєнної доктрини мають бути відображенням актуальних потреб держави і суспільства, вона має швидко реагувати на зміни у суспільному та державному житті, враховувати їх і пропонувати шляхи вирішення воєнних проблем. І особливий акцент повинен ставитися на реальних потребах єдиного

соборного українського народу, який піднявся на боротьбу із ворогом.

Зараз в Україні розробляється нова Военна доктрина, але потрібно пришвидшити цей процес. Военна доктрина України повинна визначити кардинально нові принципи воєнної політики держави. Розробка Военної доктрини – це першочергове завдання у рамках успішного проведення воєнних реформ, оскільки Україна бореться фактично з міжнародним тероризмом. Военна доктрина України повинна мати на меті побудову добре оснащених

збройних сил, здатних захищати територіальну цілісність держави, і при цьому будуватися на національній свідомості та історичній пам'яті українського народу, який без зброї здобув незалежність своєї держави у 1991 році, але ціною життя кращих патріотів змушений її захищати у 2014/2015 роках. А підкреслення войовничого духу української нації у новій Военній доктрині повинно поглибити патріотизм наших воїнів, сформувати у них чіткі моральні, політичні та національні принципи і пришвидшити нашу перемогу.

Список літератури:

1. Погірко О. Концептуальні засади нової воєнної доктрини України / О. Погірко // Юридичний вісник. – 2013. – № 3. – С. 72-81.
2. Коаліційна угода ВР України VIII скликання від 21.11.2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MUS23590.html
3. Про імплементацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [Текст]: розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.09.2014 № 847-р // Урядовий кур'єр. – 2014. – № 185. – 08 жовтня.
4. Про Програму діяльності Кабінету Міністрів України [Текст]: постанова Верховної Ради України від 11 грудня 2014 року № 26-VIII // Офіційний вісник України. – 2014. – № 102. – 30 грудня.
5. Марченко М.Н. Источники права [учеб. пособие] / М.Н. Марченко. – М.: Велби; Проспект, 2005. – 760 с.
6. Скакун О.Ф. Правова доктрина як джерело права / О.Ф. Скакун // Джерела права України, інших країн та міжнародної спільноти: історія та сучасність: матер. XXIX Міжнар. історико-правової конф. (19 – 22 вересня 2013 р., м. Феодосія). – К.-Сімферополь, 2013. – С. 45-55.
7. Ковалева Л.А. Место доктрины в системе источников права // Исторические, философские, политические и юридические науки, культурология и искусствоведение. Вопросы теории и практики. – Тамбов: Грамота. – 2009. – № 3. – С. 82-83.
8. Военные доктрины стран НАТО. Сб. переводных ст. / [уклад. М.А. Мильштейн, А.К. Слободенко]. – М.: Военное издательство Министерства обороны СССР, 1966. – 256 с.
9. Смит Д.О. Военная доктрина США / Д.О. Смит. – М.: Издательство иностранной литературы, 1956. – 274 с.
10. Фрунзе М.В. Избранные произведения / М.В. Фрунзе. – М.: Воениздат, 1951. – 584 с.
11. Про основи національної безпеки України [Текст]: Закон України від 19.06.2003 № 964-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 39. – Ст. 351.
12. Про Военну доктрину України [Текст]: постанова Верховної Ради України від 19.10.1993 № 3529-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 43. – Ст. 409.
13. Про Военну доктрину України [Текст]: указ Президента України від 15 червня 2004 року № 648/2004 // Офіційний вісник України. – 2004. – № 30. – 13 серпня. – Т. 1. – С. 210. – Ст. 2005. – Код акту 29563/2004.
14. Про Военну доктрину України [Текст]: указ Президента України від 15 червня 2004 року № 648/2004 (Із змінами, внесеними згідно з Указами Президента № 800/2004 від 15.07.2004, № 702/2005 від 21.04.2005, № 518/2009 від 08.07.2009) // Офіційний вісник України. – 2004. – № 30. – 13 серпня. – Т. 1. – С. 210. – Ст. 2005. – Код акту 29563/2004.
15. Про Военну доктрину України [Текст]: указ Президента України від 15 червня 2004 року № 648/2004 (в редакції Указу Президента України від 8 червня 2012 року № 390/2012) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/648/2004>

Юрій І.А.

Одесский государственный университет внутренних дел

ВОЕННАЯ ДОКТРИНА В СИСТЕМЕ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ НАЦИОНАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ РАЗВИТИЯ УКРАИНСКОЙ ГОСУДАРСТВЕННОСТИ

Аннотация

Статья посвящена раскрытию места военной доктрины в системе нормативно-правового обеспечения военной безопасности. Анализируется сущность и значение Военной доктрины Украины на современном этапе развития государственности. Рассматриваются основные свойства Военной доктрины с правовой точки зрения. Предлагается предоставить будущей Военной доктрине Украины черты национального характера.

Ключевые слова: доктрина, военная доктрина, военная доктрина Украины, правовая доктрина, источник права, военная безопасность, национальная безопасность.

Yuriy I.A.

Odessa State University of Internal Affairs

THE MILITARY DOCTRINE IN THE SYSTEM OF LEGAL SUPPORT OF NATIONAL SAFETY AT THE PRESENT STAGE OF DEVELOPMENT OF THE UKRAINIAN STATEHOOD

Summary

The article deals with the place of military doctrine in the system of legal support of military safety. The essence and value of Ukraine's Military doctrine on the present stage of statehood is analyzed. The main properties of the Military doctrine from the legal point of view are considered. The basic properties of the Military doctrine from a legal point of view are considered. The traits of national character to provide to the future Military doctrine of Ukraine is offered.

Keywords: military doctrine, military doctrine of Ukraine, doctrine, legal doctrine, the source of law, military safety, national safety.

УДК 347.51

ПОНЯТТЯ ТА ПРАВОВА ПРИРОДА ВІДЧУЖЕННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК ДЛЯ СУСПІЛЬНИХ ПОТРЕБ ЧИ З МОТИВІВ СУСПІЛЬНОЇ НЕОБХІДНОСТІ

Головня І.Я.

Черкаська міжрайонна прокуратура з нагляду за додержанням законів
у природоохоронній сфері Черкаської області,
Національний університет «Одеська юридична академія»

У статті досліджено поняття та правову природу викупу земельної ділянки для суспільних потреб та примусового відчуження земельної ділянки з мотивів суспільної необхідності. Досліджено історію становлення цього інституту. Виявлено відмінності у підході законодавця до вирішення питання вилучення земельної ділянки у вказаних двох випадках. Проаналізовано підстави викупу земельної ділянки для суспільних потреб та примусового відчуження з мотивів суспільної необхідності. Розмежовано публічні та приватні елементи регулювання вказаних відносин.

Ключові слова: земельна ділянка, суспільна потреба, суспільна необхідність, публічний інтерес, викуп, примусове відчуження.

Постановка проблеми. Одним з першочергових завдань для правової держави є забезпечення захисту права власності, оскільки це право є основою ринкової економіки та необхідно для реалізації будь-яких соціально-економічних прав. На сьогоднішній день в Україні превалує захист приватноправових інтересів, одним з аспектів якого є конституційне гарантування захисту права приватної власності [1, с. 28]. Проте це не виключає за певних обставин домінування публічних інтересів, коли інтересами приватних осіб жертвують заради суспільства. Таким випадком превалювання публічних інтересів над приватними є, зокрема, позбавлення права власності на земельну ділянку шляхом її викупу для суспільних потреб або, навіть, примусового її відчуження з мотивів суспільної необхідності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема права власності займалися багато видатних учених, такі, як С.С. Алексєєв, І.А. Покровський, М.М. Агарков, Є.А. Суханов, Є.О. Харитонов, О.В. Дзера, М.П. Кабитов і багато інших.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Не дивлячись на досить велику кількість робіт з предмету дослідження, у цій сфері ще залишається багато проблемних питань. Зокрема, необхідно на законодавчому рівні забезпечити баланс приватних та публічних інтересів при здійсненні права власності на такий специфічний вид майна, як земельна ділянка, з'ясувати, у яких випадках є допустимим вилучення земельних ділянок для публічних інтересів.

Мета статті – це дослідження поняття та правової природи викупу земельної ділянки для суспільних потреб та примусового відчуження земельної ділянки з мотивів суспільної необхідності, виявлення відмінностей у підході законодавця до вирішення питання вилучення земельної ділянки у вказаних двох випадках.

Виклад основного матеріалу. Позбавлення права власності для блага суспільства допускалося ще римським правом. Так в Інституціях Гая згадується про поширення суспільного блага на частини земельних ділянок, які називаються «секторами, що набувають суспільного блага». У Дигестах Юстиніана вказувалося, що володільці придорожніх земельних ділянок повинні уступити частину своєї землі, якщо дорогу розмивало чи вона руйнувалася з іншої причини [2, с. 121]. Імператорам надавалась можливість експропріювати землі церков і монастирів лише після повної компенсації, хоча й не завжди компенсацією була сума грошей, інколи взамін надавалась інша земельна ділянка чи певні права [3, с. 75].

Внаслідок рецепції римського права інститут викупу земельних ділянок для суспільних потреб знаходить своє закріплення в законодавствах країн Західної Європи. На сьогоднішній день вилучення земельної ділянки в публічному інтересі з виплатою компенсації власнику існує практично у всіх західноєвропейських державах. У них спеціально оговорюється можливість обмеження права приватної власності «з метою досягнення раціональної